

Лісовець О. В. Організаційно-педагогічні умови виховання самостійності у дітей різної статі віком 5-7 років. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки. – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2021.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та наукове розв'язання проблеми виховання самостійності у дітей різної статі віком 5-7 років, що полягає в обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов та методів виховання самостійності у дітей різної статі віком 5-7 років.

Актуальність теми дослідження зумовлена важливістю виховання самостійності підростаючого покоління вже з першої, дошкільної ланки освіти. Основною вимогою суспільства до дошкільної освіти нині є виховання особистості, яка самостійно і творчо вирішує різні завдання, критично мислить, вдосконалює свої вміння та навички, здатна творчо застосовувати їх в діяльності. Починаючи з перших років життя дитини мають створюватись умови для становлення активної, ініціативної особистості, здатної здійснювати власні вибори, покладати на себе відповідальність, приймати значущі рішення, визначати шлях свого розвитку. Одним із ключових етапів становлення самостійності особистості виступає період розвитку дитини 5-7 років, що актуалізує наукові пошуки у вивченні проблеми виховання самостійності у дітей саме цього віку. При цьому слід активізувати увагу на статевій належності, яка є суттєвим чинником розвитку самостійності дітей 5-7 років.

За результатами аналізу стану наукової розробленості проблеми виховання самостійності у дітей різної статі віком 5-7 років встановлено її

актуальність, інтенсивність сучасного наукового дослідження, затребуваність у педагогічній теорії та практиці. У дисертації проаналізовано різні наукові підходи до трактування самостійності дитини: діяльнісний, особистісний, міжособистісний, інтегративний. Визначено, що самостійність як інтегративна якість має складну структуру, і в узагальненому вигляді представляє систему, яка містить такі складові: інтелектуально-пізнавальну, емоційно-ціннісну та дієво-практичну. Простежено динаміку змін у розвитку самостійності впродовж дошкільного дитинства та встановлено, що самостійність дитини старшого дошкільного віку проявляється в пізнавальній (здатність самостійно сформулювати пізнавальну задачу, обрати засоби її вирішення з використанням ефективних і надійних прийомів, скласти план, зрозуміти необхідність перевірки результатів), емоційно-ціннісній (здатність усвідомлювати значення самостійності у житті та здійснювати адекватну самооцінку рівня власної самостійності, контролювати власну поведінку та відповідати за власні вчинки) та діяльнісній (здатність обирати і планувати діяльність; незалежністю дій і вчинків, прагненням реалізувати свої плани без сторонньої допомоги, проявляти ініціативу і творчий підхід) сферах і має статеві особливості її вияву. Встановлено, що поняття «самостійність дитини віком 5-7 років» слід розглядати комплексно, оскільки вона має багатоплановий, динамічний характер, і трактувати як якість особистості і прояв активності, що характеризується усвідомленим і відповідальним ставленням до вчинків і дій, виявляється в ініціативності та критичності в поведінці, прагненні діяти без сторонньої допомоги, зверненні за нею лише в разі потреби.

Відповідно до змістової структури самостійності визначено критерії її вихованості у старших дошкільників (незалежність від зовнішньої допомоги, творча ініціатива, баланс критичності й самокритичності) та їх показники. Це дозволило розробити програму і методику вивчення особливостей прояву самостійності дошкільниками різної статі. За результатами констатувального експерименту визначено рівні сформованості компонентів самостійності

старших дошкільників (високий, оптимальний, середній, низький) та основні типи самостійності, які притаманні представникам різної статі (незалежно-створювальний, перетворювально-продуктивний, перетворювально-репродуктивний, залежно-репродуктивний). Зафіксовано необхідність оптимізації виховного процесу щодо підвищення рівня сформованості компонентів самостійності у дітей різної статі віком 5-7 років на формульовальному етапі експериментальної роботи з урахуванням їх статево-вікових особливостей.

Розроблено і теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови виховання самостійності у дітей різної статі віком 5-7 років. До них віднесено: збагачення знань дітей про самостійність, розуміння її значущості та ролі у житті людини, усвідомлення власної самостійності та уявлення про шляхи її розвитку; систематичне вправлення дошкільників у самостійному плануванні, виконанні, саморегуляції та оцінюванні своїх дій, досягнень та прорахунків, в обґрунтуванні суджень та розвитку критичності; упровадження диференційованого підходу до виховання самостійності дітей різної статі віком 5-7 років; удосконалення теоретико-методичної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти та просвіта батьків з виховання самостійності у дітей різної статі віком 5-7 років.

Експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов та спеціально дібраних методів здійснювалась шляхом реалізації комплексної програми виховання самостійності у дітей різної статі віком 5-7 років, яка спрямовувалася на розвивально-виховну роботу з дітьми, консультативно-методичну роботу з педагогами та інформаційно-просвітницьку роботу з батьками. Експериментальна робота здійснювалась за такими етапами: *підготовчим*, на якому здійснювалась організаційно-методична підготовка вихователів до експериментальної роботи з дітьми; *пізнавально-мотиваційним*, на якому поглиблювалися знання та уявлення дітей і їх батьків про самостійність, її значення, формувалась вмотивованість на виховання самостійності; *розвивально-практичним*, який спрямовувався на розвиток

поведінкового компоненту самостійності старших дошкільників; *індивідуально-корегувальним*, який передбачав виявлення та виправлення труднощів та перешкод в експериментальній роботі, індивідуальну роботу з окремими дітьми та корегування виховного впливу дорослих.

Поетапне застосування сукупності спеціально дібраних і розроблених форм, методів і засобів сприяло досягненню результату експериментальної роботи – підвищення рівня сформованості компонентів самостійності дітей різної статі віком 5-7 років. Це засвідчено кількісним і якісним аналізом результатів упровадження програми, здійсненим на контрольному етапі експериментальної роботи.

Наукова новизна дослідження полягає в тому що, *вперше*: теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови та методи оптимізації процесу виховання самостійності у дітей різної статі віком 5-7 років; встановлено особливості самостійної поведінки дітей різної статі віком 5-7 років у предметно-практичній, ігровій та комунікативній діяльності; створено комплексну програму виховання самостійності у дітей різної статі віком 5-7 років у різних видах і умовах організації діяльності у ЗДО і в сім'ї;

уточнено сутність поняття «самостійність дитини 5-7 років», котре визначається як якість особистості і прояв активності, що характеризується усвідомленим і відповідальним ставленням до вчинків і дій, виявляється в наполегливості, ініціативності та критичності, прагненні діяти без сторонньої допомоги, зверненні за нею лише в разі об'єктивної необхідності; визначено структуру (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий компоненти), критерії (незалежність від зовнішньої допомоги, творча ініціатива, баланс критичності й самокритичності) з відповідними показниками, рівні сформованості компонентів самостійності дітей віком 5-7 років (високий, оптимальний, середній, низький) та основні типи самостійності, які притаманні представникам різної статі (незалежно-створювальний, перетворювально-продуктивний, перетворювально-репродуктивний,

залежно-репродуктивний);

подальшого розвитку набули наукові уявлення про процес виховання самостійності у дітей різної статі віком 5-7 років; підходи до вибору форм, методів та прийомів виховання самостійності вказаної категорії досліджуваних в умовах сім'ї та закладу дошкільної освіти.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в: розробці й апробації комплексної програми виховання самостійності у дітей різної статі віком 5-7 років; розробці методичних рекомендацій педагогам з виховання самостійності дітей старшого дошкільного віку; упровадженні результатів дослідження у процес підготовки майбутніх вихователів ЗДО в умовах університетської освіти (відображення у навчально-методичних комплексах навчальних дисциплін, у програмах практик, підготовка навчально-методичних видань тощо).

Ключові слова: самостійність, старший дошкільний вік, діти різної статі, організаційно-педагогічні умови виховання самостійності, методи виховання самостійності, ініціативність, незалежність та самокритичність дитини.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Колективні монографії:

1. **Лісовець О.** Педагогічне дослідження ролі статевої належності у розвитку самостійності дітей 5-7 років. *Aktualne problemy społeczne Ukrainy i Polski. Aspekty edukacyjne i socjokulturowe: monografia. Red. nauk.: H. Bejger, O. Lisovets, S. Borysiuk.* Chełm: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie; Chełmskie Towarzystwo Naukowe, 2021. 263 s. С. 235-244.

2. **Лісовець О. В.** Самостійність та її значення для соціально-моральної вихованості дитини 3-6/7 років. *Соціально-моральний розвиток і виховання дитини дошкільного віку / За заг. ред. О. Л. Кононко.* Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 287 с. С. 58-86.

Статті в наукових фахових виданнях України:

3. **Лісовець О. В.** Врахування особливостей кризи семи років у формуванні психологічної готовності дитини до школи. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2015. № 4. С. 161-165.

4. **Лісовець О. В.** Особливості становлення і розвитку самостійності дитини у дошкільному віці. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психол.-пед. науки.* 2018. № 3. С. 28-34.

Статті в періодичних виданнях зарубіжних країн та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз:

5. **Лісовець О. В.** Проблема взаємодії ДНЗ та батьків у підготовці дитини до школи. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka wydanie specjalne.* Warszawa. 2016. № 17-18. С. 12-13.

6. **Лісовець О. В.** Зміни у розвитку самостійності особистості упродовж дошкільного дитинства. *Scientia.* 2017. № 11. С. 119-125.

7. **Lisovets O., Niedziela K.** Etyczne aspekty pracy z dzieckiem i rodziną. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2020. № 2. С. 133-140.

8. **Лісовець О.** Організаційно-педагогічні умови виховання самостійності дітей у закладі дошкільної освіти. *Scientia.* 2020. № 14. С. 41-49.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. **Лісовець О. В.** Проблема виховання самостійності у дітей 5-7 років. *Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі: зб. тез доповідей Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. мол. учених і студ., 27-28 жовтня 2016 р., м. Мукачєво / Ред. кол.: В. І. Кобаль (гол. ред.) та ін. Мукачєво: МДУ, 2016. 224 с. С. 132-134.*

10. **Лісовець О. В.** Самостійність як інтегральна характеристика активності особистості дошкільника. *Personality Development In the Age of globalization: Collection of scientific papers. Morrisville, Lulu Press., 2016. 168 p. P. 100-103.*

11. **Лісовець О. В.** Генезис проблеми самостійності дітей дошкільного віку. *Інноваційні наукові дослідження: теорія, методологія, практика: матеріали Міжн. наук.-практ. конф., 24-25 лютого 2017 р. м. Київ.* Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2017. 168 с. С. 19-22.

12. **Лісовець О. В.** Особливості виховання самостійності у дітей різної статі віком 5-7 років. *Гендерні студії: навчання, дослідження та практика: зб. матеріалів II-ї Міжн. конф. «Гендерні студії: навчання, дослідження та практика» (16-20 квітня 2018 р.) / За ред. О. В. Авраменко, Т. В. Лісова.* Кропивницький: вид. «КОД», 2018. 270 с. С. 210-212.

13. **Лісовець О. В.** Виховання самостійності як фактор успішного навчання дітей 6-7 річного віку. *Особливості формування соціально активної та професійно зорієнтованої особистості: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / За заг. ред. Булавенко С. Д.* Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2018. 360 с. С. 185-186.

14. **Лісовець О. В.** Комплексний підхід до виховання самостійності дітей різної статі 5-7 років. *Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення: зб. матеріалів IV Міжн. наук.-практ. конф. 30 квітня 2020 р., м. Ніжин / за ред. О. В. Лісовця, С. О. Борисюк.* Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 247 с. С. 225-226.

15. **Лісовець О.** Умови створення розвивального середовища для виховання самостійності у дітей різної статі. *Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції: зб. матеріалів Міжн. наук.-практ. конф., 10-11 вер. 2020 р.; за заг. ред. В. П. Кравця, О. М. Кікінежді.* Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 288 с. С. 239-241.

Навчально-методичні посібники, навчальні програми, методичні матеріали:

16. Соціально-моральне виховання дошкільника: навч.-метод. посіб. для студ. пед. спец. / Укл.: О. Л. Кононко, Н. П. Пихтіна, С. І. Матвієнко, А. М. Аніщук, Л. В. Бобро, **О. В. Лісовець**; за заг. ред. О. Л. Кононко. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 415 с.

ABSTRACT

Lisovets O. V. Organizational and pedagogical conditions for autonomy development in 5-7 years old children of different sexes. – Qualification scientific paper on the rights of the manuscript.

Thesis for Doctor of Philosophy (PhD) degree in speciality 011 – educational and pedagogical sciences. – Nizhyn Mykola Gogol State University. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. Sumy, 2021.

A theoretical generalization and scientific solution to autonomy development in 5-7 years old children of different sexes have been made in the thesis. It consists of grounding and experimentally checking the organizational and pedagogical conditions and autonomy development methods in 5-7 years old children of different sexes.

The research topic's relevance is the importance of developing the younger generation's autonomy from early childhood education. The main requirement of society for preschool education today is the education of a child who independently and creatively solves various tasks, thinks critically, improves skills and abilities, and can apply them in the activities. The actual conditions should be created to form an active and go-ahead person, make own choices, take responsibility, make significant decisions, and determine personal development path starting from the first years of a child's life. One of the critical stages in the personal autonomy formation is developing a 5-7 years old child. It actualizes scientific research in the study of the issue of autonomy development in children of this age. Simultaneously, it is necessary to increase attention to gender, which is a significant factor in autonomy development of 5-7 years old children.

We determine the topic's relevance, the intensity of modern scientific research, and importance for pedagogical theory and practise based on the analysis results of the state of scientific development of the topic on autonomy development in 5-7 years old children of different sexes. The following scientific approaches to the interpretation of a child's autonomy have been analyzed: activity-based,

personal, interpersonal, integrative. It is defined that autonomy as an integrative quality has a complex structure, and in a generalized form represents a system that contains the following components: intellectual and cognitive, emotional and value, and active and practical. The dynamics of changes in autonomy development during early childhood is traced. It is stated that the autonomy of a child of older preschool age is manifested in the mentioned below spheres. They are the following: cognitive (the ability to independently formulate a cognitive task, choose the means of its solving using adequate and reliable techniques, make a plan, understand the need to evaluate the results); emotional and value (the ability to realize the meaning of autonomy in life and carry out an adequate selfassessment of the level of their autonomy, control own behaviour and be responsible for personal actions) and activity-based (the ability to choose and plan activities, autonomy of actions, the desire to implement their plans without external assistance, show initiative and creativity). It is stated that the concept of “autonomy of a 5-7 years old child” should be considered comprehensive since it has a multi-faceted and dynamic character. It should be interpreted as quality of personality and a manifestation of activity, characterized by a conscious and responsible attitude to actions. It manifests in initiative and criticality in behaviour, the desire to act without external assistance, and seeking it only if necessary.

The criteria for older preschoolers educating (autonomy from external assistance, creative initiative, the balance of criticality and self-criticism) and its indicators have been determined according to autonomy's content structure. It made it possible to develop a program and methodology for studying the peculiarities of autonomy by preschoolers of different sexes. The levels of components formation of older preschoolers autonomy (high, optimal, medium, low) and the main types of autonomy that are inherent in representatives of different sexes (independent and creative, transformative and productive, transformative and reproductive, dependent and reproductive) have been determined according to the results of the ascertaining experiment. The need to optimize the educational process to increase the level of components formation of autonomy in 5-7 years old children of different sexes at

the formative stage of experimental work has been stated taking into account their gender and age characteristics.

Organizational and pedagogical conditions for autonomy development in 5-7 years old children of different sexes have been developed and theoretically justified. They include the following ones: enriching children's knowledge about autonomy, understanding its significance and role in human life; awareness of their autonomy and ideas about the ways of its development; systematic training of preschoolers in independent planning, conducting, self-regulation and evaluation of their actions, achievements and failures, in grounding judgments and developing criticality; introduction of a differentiated approach to autonomy development of 5-7 years old children of different sexes; improvement of theoretical and methodological training of preschool education teachers and education of parents on autonomy development in 5-7 years old children of different sexes.

Experimental verification of organizational and pedagogical conditions and specially selected methods has been carried out by implementing a comprehensive program for autonomy development in 5-7 years old children of different sexes. It aimed to develop educational work with children, consulting and methodological work with teachers, and information and educational work with parents. Experimental work has been conducted at the following stages: *preparatory*, where organizational and methodological training of teachers for experimental work with children was carried out; *cognitive and motivational*, where the knowledge and ideas of children and their parents about autonomy, its significance, and motivation to educate autonomy were deepened; *developmental and practical*, which was aimed at developing the behavioural component of older preschoolers' autonomy; *individual and corrective*, which was provided for the identification and correction of difficulties and obstacles in experimental work, individual work with children and correction of the educational influence of adults.

The staged application of a set of specially selected and developed forms, methods and tools contributed to achieving the result of experimental work, i.e. increasing the level of components forming autonomy of 5-7 years old children of

different sexes. It is confirmed by a quantitative and qualitative analysis of the program implementation results, conducted at the control stage of experimental work.

The scientific novelty of the research grounds on the fact that *for the first time*: organizational and pedagogical conditions and methods of optimizing the process of autonomy development in 5-7 years old children of different sexes have been theoretically justified, developed and experimentally tested; the peculiarities of independent behaviour of 5-7 years old children of different sexes in subject-practical, game and communication activities have been determined; a comprehensive program for autonomy development in 5-7 years old children of different sexes in different types and conditions of organization of preschool institutions and family activities have been developed;

it is adjusted the essence of the concept of “autonomy of a 5-7 years old child”, which is defined as the quality of personality and the manifestation of activity, characterized by a conscious and responsible attitude to actions, and is manifested in perseverance, initiative and criticality, the desire to act without external assistance, seeking it only in case of objective need; the structure (cognitive, emotional and value, behavioural components), criteria (autonomy from external assistance, creative initiative, the balance of criticality and self-criticism) with appropriate indicators, the levels of components to form autonomy of 5-7 years old children (high, optimal, medium, low) and the main types of autonomy that are inherent in representatives of different sexes (independent and creating, transformative and productive, transformative and reproductive, depend and reproductive) have been defined;

scientific ideas about the process of autonomy development in 5-7 years old children of different sexes; approaches to the choice of forms, methods and techniques of autonomy development of this category of subjects in the family and preschool education institutions *have been further developed*.

The practical significance of the obtained research results grounds on the development and testing of a comprehensive program for autonomy development in

5-7 years old children of different sexes; the development of methodological guidelines for teachers on autonomy development of older preschoolers; the implementation of research results in the process of training future teachers of preschool education institutions in the conditions of university education (reflection in educational and methodological complexes of academic disciplines, in on-the-job programs, development of educational and methodological publications, etc.).

Keywords: autonomy, senior preschool age, children of different sexes, organizational and pedagogical conditions of autonomy development, autonomy development methods, initiative, autonomy and self-criticism of the child.

LIST OF SCIENTIFIC WORKS OF THE APPLICANT

Scientific work in which the main scientific results of the dissertation have been published

Monographs:

1. **Lisovets O. V.** Pedahohichne doslidzhennia roli statevoi nalezhnosti u rozvytku samostiinosti ditei 5-7 rokiv. *Aktualne problemy spoleczne Ukrainy i Polski. Aspekty edukacyjne i socjokulturowe: monografia. Red. nauk.: H. Bejger, O. Lisovets, S. Borysiuk.* Chel'm: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chel'mie; Chel'mskie Towarzystwo Naukowe, 2021. 263 s. S. 235-244.

2. **Lisovets O. V.** Samostiynist ta yiyi znachennya dlya sotsialno-moralnoyi vihovannosti ditini 3-6/7 rokiv. *Sotsialno-moralniy rozvitok i vihovannya ditini doshkilnogo viku / za zag. red. O. L. Kononko.* Nizhyn: Vyd-vo NDU im. M. Hoholia, 2020. 287 s. S. 58-86.

Articles in the specialized editions of Ukraine:

3. **Lisovets O. V.** Vrahuvannya osoblivostey krizi semi rokiv u formuvanni psihologichnoyi gotovnosti ditini do shkoli. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykoly Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky.* 2015. № 4. S. 161-165.

4. **Lisovets O. V.** Osoblivosti stanovlennya i rozvitku samostiynosti ditini u doshkilnomu vitsi. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykoly Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky.* 2018. № 3. S. 28-34.

Publications in the scientific specialized editions of foreign states and in the editions included in the list of international scientific databases:

5. **Lisovets O. V.** Problema vzaemodiyi DNZ ta batkiv u pidgotovtsi ditini do shkoli. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka wydanie specjalne.* Warszawa. 2016. №17-18. S. 12-13.

6. **Lisovets O. V.** Zmini u rozvitku samostiynosti osobistosti uprodovzh doshkilnogo ditinstva. *Scientia.* 2017. № 11. S. 119-125.

7. **Lisovets O.,** Niedziela K. Etyczne aspekty pracy z dzieckiem i rodziną. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykoly Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky.* 2020. № 2. S. 133-140.

8. **Lisovets O.** Orhanizatsiino-pedahohichni umowy vykhovannia samostiynosti ditei u zakladi doshkilnoi osvity. *Scientia.* 2020. № 14. S. 41-49.

Published works of approbatory character:

9. **Lisovets O. V.** Problema vihovannya samostiynosti u ditey 5-7 rokov. *Aktualni problemi navchannya i vihovannya v umovah integratsiy nih protsesiv v osvitnomu ta naukovomu prostori: zb. tez dopovidey Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf. mol. uchenih i stud., 27-28 zhovtnya 2016 r., m. Mukachevo / Red. kol.: V. I. Kobal (gol. red.) ta in.* Mukachevo: MDU, 2016. 224 s. S. 132-134.

10. **Lisovets O. V.** Samostiynist yak integralna charakteristika aktivnosti osobistosti doshkilnika. *Personality Development In the Age of globalization: Collection of scientific papers.* Morrisville, Lulu Press., 2016. 168 p. S. 100-103.

11. **Lisovets O. V.** Genezis problemi samostiynosti ditey doshkilnogo viku. *Innovatsiini naukovi doslidzhennia: teoriia, metodolohiia, praktyka: materialy Mizhn. nauk.-prakt. konf., 24-25 liut. 2017 r., m. Kyiv: HO «Instytut innovatsiinoi osvity»,* 2017. 168 s. S. 19-22.

12. **Lisovets O. V.** Osoblivosti vihovannya samostiynosti u ditey riznoyi stati vikom 5-7 rokov. *Henderni ctudii: navchannia, doslidzhennia ta praktyka: zb.*

materialiv II Mizhn. nauk. konf. „Henderni ctudii: navchannia, doslidzhennia ta praktyka”, 16-20 kvit. 2018 r., m. Kyiv / za red. O. V. Avramenko, T. V. Lisova. Kropyvnytskyi: Vyd-vo „KOD”. 270 s. S. 210-212.

13. **Lisovets O. V.** Vihovannya samostiynosti yak faktor uspishnogo navchannya ditey 6-7 richnogo viku. *Osoblivosti formuvannya sotsialno aktivnoyi ta profesiyno zorientovanoi osobistosti: materiali Vseukr. nauk.-prakt. konferentsiyi / Za zag. red. Bulavenko S. D.* Nizhyn: Vidavets PP Lisenko M.M., 2018. 360 s. S. 185-186.

14. **Lisovets O. V.** Kompleksniy pidhid do vihovannya samostiynosti ditey riznoyi stati 5-7 rokiv. *Naukoviy vimir sotsialno-pedagogichnih problem sгодennya: zb. materialiv IV Mizhn. nauk.-prakt. konf. 30 kvitnya 2020 r., m. Nizhyn / za red. O. V. Lisovtsya, S. O. Borisyuk.* Nizhyn: NDU im. M. Hoholia, 2020. 247 s. S. 225-226.

15. **Lisovets O.** Umovy stvorennia rozvyvalnoho seredovyshcha dlia vykhovannia samostiynosti u ditei riznoi stati. *Suchasni stratehii gendernoi osvity v umovakh yevrointehratsii: zb. materialiv Mizhn. nauk.-prakt. konf., 10-11 ver. 2020 r.; za zah. red. V. P. Kravtsia, O. M. Kikinezhd.* Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka, 2020. 288 s. S. 239-241.

Textbooks

16. Sotsialno-moralne vykhovannia doshkilnyka: navch.-metod. posib. dlia stud. ped. spets. / Ukl.: O. L. Kononko, N. P. Pykhtina, S. I. Matviienko, A. M. Anishchuk, L. V. Bobro, **O. V. Lisovets**; za zah. red. O. L. Kononko. Nizhyn: Vyd-vo NDU im. M. Hoholia, 2020. 415 s.